

## **ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПТНЗ**

Основною метою освіти є виховання людей у дусі відповідального ставлення до довкілля, здоров'я інших людей, до власного здоров'я як найвищої соціальної цінності. Особливості постіндустріального суспільства вимагають адаптації людини до мінливих умов (наприклад, у виробництві - до нових технологій). Кваліфікований персонал повинен уміти орієнтуватись на ринку праці, постійно самовдосконалюватись з урахуванням змін у стратегії розвитку, технологіях, самостійно працювати з інформацією, приймати рішення у нестандартних ситуаціях виробництва.

Професійно - технічна освіта (ПТО) в зв'язку з соціально - економічними, політичними, духовними і моральними змінами, які характеризують сучасне суспільство, потребує змін для досягнення нової якості кінцевого результату – формування екологічної компетентності випускників професійно – технічних навчальних закладів (ПТНЗ).

Потік інформації в сучасному світі вимагає використання методів навчання, які будуть ефективно передавати відносно великий обсяг знань, забезпечать високий рівень майстерності. Інтерактивні технології навчання формують компетентність, критичне мислення, здатність до діалогу, розширюють пізнавальні можливості в надбанні та використанні інформації, є основою для формування навичок у майбутній професійній діяльності [4,6]. Технології навчання є набором інструментів і методів теорії відтворення на основі навчання для успішної реалізації цілей професійної освіти. Технології навчання повинні відповідати деяким основним методологічним вимогам: концептуалізації (кожній освітній технології властиві наукові концепції, які включають в себе філософські,

психологічні та соціально - педагогічні дидактичні обґрунтування ) , системності ( освітні технології повинні бути притаманні логіці , цілісності ) , можливості управління ( передбачає планування , проектування процесів професійної підготовки , освіти , дотримання здорового способу життя) , ефективності ( сучасні педагогічні технології існують в конкурентних умовах і повинні бути ефективними за результатами і оптимальними витратами та гарантією для досягнення певного рівня освіти). Зміни в навчальному процесі неможливі без оновлення питання повного управління навчання , відновлення всіх освітніх заходів корекції навчального процесу , оперативного процесу зворотного зв'язку для отримання гарантійного досягнення запланованих результатів , виражених у діях тих , хто навчається і послідовної орієнтації на вчителя [ 10].

Система професійної освіти і навчання (ПОН) в Україні в даний час знаходиться на перетині використання традиційних технологій та інтерактивних методів навчання [1,2]. Освіта в ПТНЗ повинна бути спрямована на здобуття екологічних знань , навичок молодих людей про екологічні наслідки поведінки , культури, сприяти формуванню позитивного ставлення до здоров'я [ 5-8 ] . Для рішення цієї проблеми потрібний новий рівень вдосконалення навчального процесу шляхом пошуку і впровадження нових методів навчання не тільки спеціальних дисциплін , а й реалізація програм ПОН в екологічній безпеці і здоров'язберігаючій діяльності , про що свідчить роботи Д. Бойчук , О.Герасимчук , О.Гуренкової , Н.Величко , І. Павленко , Д.Кавторадзе, В. Капустіна , Л. Лук'янової [ 5]. У працях А. Балакірева , О.Вакуленка, Л. Ващенко , Л. Жаліло , Н. Комарова , Р. Левіна , С. Омельченко , О.Яремко обговорюються технології, адаптовані до сучасних умов, націлені на формування здорового способу життя. Теоретики і практики О.Беспалько , О.Стойко , О.Пісоцька , В.Оржеховська , В.Петрович , Л. Сущенко , С.Терницька запропонували нові соціально-педагогічні технології формування здорового способу життя для дітей та молоді [7,8]. Проблема здоров'я пов'язана із збільшенням числа у них

хронічних захворювань . Збереження здоров'я підрастаючого покоління є інвестицією в майбутнє країни , тому що це зменшує дефіцит робочої сили . Реалізація основної функції освіти має відбуватися через формування ціннісного ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших людей.

Мета роботи - обґрунтувати можливості використання інноваційних технологій навчання у процесі формування екологічної компетентності учнів ПТНЗ.

Закон України " Про професійну освіту" безпосередньо не наголошує на проведенні здоров'язберігаючої діяльності та і формування позитивної мотивації до здорового способу життя у учнів професійно-технічних навчальних закладів. Проте життя вимагає внести корективи до законів України про проф-тех освіту. Навчання учнів в ПТНЗ припадає саме на активний період розвитку і формування особистості . Професійна освіта, починаючи з початкової -професійно-технічної, також повинна забезпечувати функцію збереження здоров'я, яка останнім часом набула вагомості суспільної значущості. Формування ціннісних орієнтацій та компетенцій - досить складний і тривалий процес. До моменту вступу в ПТНЗ молодь вже має критерії життєвих цінностей,але вік 15-17 років є основним і переломним для їх становлення . Сформоване ціннісне ставлення до природи, здоров'я є однією з найважливіших якостей внутрішньої структури особистості не може з'явитися само по собі, воно формується в протязом певного часу і є результатом впливу освіти та середовища.

Проблема глобального впливу суспільства на природу викликає нагальну потребу органічного запровадження екологічних компонентів у загальноосвітній процес та істотного збільшення його дидактичного навантаження. Це можливо вирішити тільки за наявності сучасної системи екологічної освіти . Екологія як галузь знань набуває інтенсивного поширення, істотно впливає на всю систему освіти, передусім на переорієнтацію цілей загальної середньої та профтех освіти, а також на якість

підготовки і перепідготовки фахівців і покликана формувати широкий погляд на навколишній світ, людство та природу [11].

Розроблення концептуальних та методологічних принципів піднімає статус сучасної екології на новий шабель у системі наукового знання. Цьому сприятимуть як удосконалення процесу свідомого набуття учнями ПТНЗ екологічних знань, так і підвищення ефективності учбового процесу. У сучасному методологічному контексті спостерігається прагнення створити єдину екологічну науку [11], що дозволить систематизувати всі екологічні знання, сформувати так звану „екологічну картину світу”, яка ґрунтується на засадах екологічного підходу. Екологічна освіта - це не частина освіти, а новий сенс і мета сучасного освітнього процесу - унікальний засіб збереження і розвитку людини і продовження людської цивілізації, процес, який знаходиться в постійному розвитку і є результатом переорієнтації та координації різних дисциплін. Він також генерує активну громадянську позицію. Екологізація освіти органічно пов'язана з гуманізацією системи освіти в цілому. Наразі існують різні точки зору, щодо цілепокладання екологічної освіти. Зокрема І.Д. Зверев головною метою екологічної освіти вважає формування екологічної культури, ознаки якої постульовані у такий спосіб:

- збагачення позитивного і практичного досвіду взаємодії людини і соціоприродного середовища;
- формування відповідального ставлення особистості і суспільства до природи, матеріальних і духовних цінностей;
- визнання пріоритету усіх форм життя як умова існування людини;
- забезпечення всебічного розвитку людини, її здатностей і творчих здібностей, добробуту в умовах оптимізації системи природа -людина[3].

На думку багатьох сучасних науковців, у сучасній екологічній освіті наголос необхідно робити не на оцінюванні знань законів природного середовища, а на рівні екологічної вихованості, екологічної відповідальності учнів. Так, С.В. Шмалей головною метою й результатом сучасної екологічної

освіти і виховання [11] називає формування екологічної компетентності учнів, яку дослідниця трактує як інтегральний особистісний розвиток школяра, що об'єднує нормативний, когнітивний, емоційно-мотиваційний та практичний компоненти й забезпечує здатність виокремлювати, розуміти, оцінювати сучасні екологічні процеси, спрямовані на забезпечення екологічної рівноваги та раціонального природокористування. Для цього необхідно проводити екологізацію навчально-виховного процесу всіма блоками навчальних планів, вводити нові нормативні і спеціалізовані екологічні курси, створювати профільні еколого-природничі освітні інституції різного рівня, поглиблене вивчення ряду предметів. Саме такий підхід, на думку науковців, сприятиме перетворенню декларативної екологічної свідомості на таку, що відповідатиме конкретному ставленню до навколишнього природного середовища, оскільки вплив моральних закликів, епізодичних інформацій є здебільшого тимчасовим.

Екологічна освіта у професійно-технічних навчальних закладах має бути цілісною узгодженою системою процесів навчання, виховання й розвитку особистості на засадах екологізації, яка спрямована на формування морально-етичного ставлення до навколишнього середовища у процесі професійної самореалізації та у повсякденному житті. Розвиток інноваційного освітнього середовища викликає необхідність формування в об'єктів та суб'єктів навчальної діяльності як базових, так і професійних компетенцій, а також оновлення типу життєдіяльності навчального закладу, що, в свою чергу, передбачає більш ефективне використання інформаційних ресурсів у менеджменті освіти, суттєві зміни в організації інформаційного забезпечення інноваційної діяльності педагогічних працівників, інформатизації управління, створення баз даних, програм, реалізація яких сприятиме підвищенню якості управління інноваційними процесами в освітніх навчальних закладах.

В. Паржницький, досліджуючи впровадження інноваційних технологій у навчальний процес професійно-технічних навчальних закладів, дійшов

висновку, що якісна підготовка конкурентоспроможних робітничих кадрів потребує творчого підходу інженерно-педагогічних кадрів професійно-технічних навчальних закладів до вибору змісту, форм, методів та засобів навчання, максимального використання досягнень сучасної педагогічної науки, нових педагогічних технологій. Модернізація професійного навчання неможлива без актуалізації питання повного управління навчальним процесом, відтворення всіх навчальних дій, корекції навчального процесу, оперативного зворотного процесу з метою отримання гарантії досягнення запланованих результатів, виражених у діях тих, хто вчиться та послідовній орієнтації педагога на чітко сформульовані цілі навчання [9].

У свою чергу, В.Селізар виділяє основні підходи щодо вивчення передового досвіду та педагогічних інновацій: діагностичний (бесіда, спостереження, комп'ютерне опитування, анкетування, тестування, педагогічний консиліум з метою виявлення освітнього рівня педагогічних працівників, їх теоретико-методологічної, соціокультурної, загальноосвітньої, психолого-педагогічної підготовки); аналітичний (глибокий аналіз структури навчально-виховного процесу ПТНЗ, організаційно-педагогічної діяльності, освітнього рівня педагогічних кадрів, виявлення труднощів у здійсненні навчально-виховної роботи, вивчення соціальних та культурних можливостей оточуючого середовища, виявлення рівня готовності педагогічного колективу до роботи за затвердженим Статутом ПТНЗ); метод структурної діагностики та прогнозування (підготовка та заповнення діагностичних карток з метою визначення рівня готовності до творчого пошуку, створення організаційно-функціональної структури та системи діяльності педагогічного й учнівського колективів); визначення шляхів впровадження інноваційної системи в практику професійно-технічної освіти і виховання, розробка критеріїв оцінки управлінського, педагогічного та виробничого досвіду; формування моделі передового педагогічного досвіду (інновації) працівниками методичної, психологічної та науково-інформаційної служб [10].

Інноваційна діяльність у ПТНЗ, впровадження в навчально-виховний процес нетрадиційних технологій навчання вимагають науково-методичного забезпечення. Спрямованість науково-методичної роботи має визначатися сьогоденням та перспективами розвитку професійних навчальних закладів, які мають постійно обґрунтовано коригувати зміст, визначати форми та методи навчально-виховної діяльності, розробляти та випробовувати нове дидактичне забезпечення навчального процесу, нові прогресивні технології навчання [2,3]. Для успішного управління в умовах модернізації професійного навчання варто опиратися на специфіку цієї діяльності, яка висуває до людини наступні вимоги: компетентність, гідність і відповідальність; почуття нового й уміння ризикувати; чутливість і рухливість; високу працездатність; вміння грамотно працювати з інформацією. Спрямуванню інноваційних педагогічних технологій на модернізацію професійної підготовки сприятимуть зміни структури управління ПТНЗ та змісту функціональних обов'язків заступників, створення в навчальному закладі оптимальних умов: мотиваційних, кадрових, матеріально-технічних, фінансових, науково-методичних, організаційних, інформаційних, нормативно-правових.

Таким чином, вже давно назріла необхідність формувати екологічну компетентність, позитивну мотивацію на здоровий спосіб життя у своїх учнів шляхом використання інноваційних технологій навчання в умовах стандартизації професійної освіти. Необхідність пошуку методів формування екологічної компетентності випускників професійно-технічних навчальних закладів є невідкладним завданням для профтехосвітян.

Посилання:

1.Гаврилюк О.О. Спрямування освітніх інноваційних процесів на модернізацію професійного навчання// Педагог професійної школи [Текст]: Методичний посібник (за матеріалами Всеукраїнського на Спрямування освітніх інноваційних процесів на модернізацію професійного навчання уково-методичного семінару «Інноваційні методики у професійній підготовці

кваліфікованих робітників (21 вересня 2009 р.)» /За заг. ред. Т.М.Герлянд. – К.: ІПТО НАПН України, 2009. - Вип. 1. – С.21-31.

2. Долгоруков А. Метод case-study как современная технология профессионально-ориентированного обучения / Долгоруков Александр Михайлович. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://www.vshu.ru/lections.php?tab\\_id=3&a=info&id=2600](http://www.vshu.ru/lections.php?tab_id=3&a=info&id=2600) / [evolkov.net/learn/.../case.study.html](http://evolkov.net/learn/.../case.study.html)

3. Зверев И.Д. Экологическое образование и воспитание : узловые вопросы // Экологическое образование : концепции и технологии: Сб.научн.тр.- Волгоград:Перемена, 1996. – С.72-81.

4. Інтерактивні технології навчання / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко, Г. І. Коберник та ін. – К. : Наук. світ, 2004. – 85 с.

5. Лук'янова Л.Б. Теорія і практика екологічної освіти у професійно-технічних навчальних закладах : дис. ... доктора пед. Наук : 13.00.04 / Лук'янова Лариса Борисівна. – К., 2006. – 465 с.

6. Лях Т. Л. Використання інтерактивних методів у програмах з формування здорового способу життя / Т. Л. Лях, Т. В. Журавель // Основи громадського здоров'я: теорія і практика : навч.-метод. посіб. / [Т. П. Авельцева, Т. П. Басюк, О. В. Безпалько] ; за заг. ред. О. В. Безпалько. – Ужгород : ВАТ «Патент», 2008. – С. 152–216.

7. Мамедов Н.М., Суравегина И.Т. Технология определения уровня подготовки учащихся по экологии ( поиски оснований) // Экологическое образование: концепции и технологии : Сб.научн.тр. – Волгоград:Перемена, 1996.- С.127-138.

8. Оржеховська В.М. Здоровий спосіб життя : навч.-метод.посіб. / В.М. Оржеховська, О.О. Єжова. – Суми : Видавництво СумДПУ ім.А.С.Макаренка, 2010.- 188 с.

9. Паржницький В. В. Інноваційні педагогічні технології та шляхи впровадження їх у навчальний процес ПТНЗ / В.В. Паржницький // Професійно-технічна освіта: інноваційний досвід, перспективи: Науково-методичний збірник / Упорядник Н. І. Бугай. – Вип. 1. – К., 2005. – 236 с.

10.Селізар В. М.Впровадження в навчально-виховний процес ПТНЗ інноваційних технологій: Педагог професійної школи [Текст]: Методичний посібник (за матеріалами Всеукраїнського на Спрямування освітніх інноваційних процесів на модернізацію професійного навчання науково-методичного семінару «Інноваційні методики у професійній підготовці кваліфікованих робітників (21 вересня 2009 р.)» /За заг. ред. Т.М.Герлянд. – К.: ІПТО НАПН України, 2009. - Вип. 1. – С.73-81.

11.Шмалей С.В. Система екологічної освіти в загальноосвітній школі в процесі вивчення предметів природничо-наукового циклу : Монографія/ Херсонський держ.ун-т.- Херсон:2004.- 369 с.

**Слатвинская Е.А. Использование инновационных технологий обучения в процес се формирования экологической компетентности учащихся ПТУЗ**

*Современное общество характеризует качество воспитания человека в духе ответственного отношения к состоянию окружающей среды, к собственному здоровью, здоровью окружающих, как к наивысшим общественным ценностям. Существенным компонентом структуры личности, в котором фокусируется ее жизненный опыт, полученный человеком в процессе получения образования, профессиональной деятельности и путем взаимодействия с социальной средой является экологическая компетентность. Она в плоскости деятельности определяет прежде всего практические умения будущего специалиста, направленные на защиту окружающей среды, собственной и коллективной безопасности, соблюдение правовых норм, экологической этики и т.д. Это требует достижения нового качества конечного результата для образовательной сферы - формирование экологической компетентности выпускника ПТУ. Автор предлагает формировать экологическую компетентность учащихся профессионально-технических учебных заведений, используя инновационные технологии обучения.*

**Ключевые слова.** Экологическая компетентность , профессионально-техническое образование, профессионально-техническое училище.

**O. Slatvinska. Use of innovative learning technologies while forming students ecological competence at vocational schools**

*Modern society is characterized by the quality of education, in the spirit of responsible attitude to environmental conditions, to their own health, the health of others, as to the highest social values. An essential component of the structure of personality, which focuses its experience gained in the course of human education, professional activities, and through interaction with the social environment is environmental competence. It specifies, in the plane of activity, primarily future specialist's practical skills, aimed at protecting the environment, own and collective security, respect for the rules of law, environmental ethics etc.*

*This requires the achievement of a new quality of the final result for the education sector - the formation of ecological competence of vocational school graduates. The author proposes to form student's ecological competence at vocational schools using innovative technologies.*

**Keywords.** Environmental competence, vocational schools ,vocational education.

**References**

- 1.Havrylyuk O.O .Referrals educational innovation processes to modernize vocational training // vocational school teacher [Text] : Toolkit (based on Ukrainian Referrals educational innovation processes to modernize scholarly training - methodical seminar "Innovative techniques in the training of skilled workers ( 21 September 2009 ) "/ In Society. yet. T.M.Herlyand . - K. IPTO NAPS of Ukraine , 2009. - Vol. 1. - P.21 -31.
2. Dolhoroukov A.Case-study method how professionally learning oriented Modern technology / Dolgoroukov Alexander Mikhailovich. - [ Electronic resource]. - Mode of access : [http://www.vshu.ru/lections.php?Tab\\_id=3&a=info&id=2600/evolkov.net/learn/.../Case.study.html](http://www.vshu.ru/lections.php?Tab_id=3&a=info&id=2600/evolkov.net/learn/.../Case.study.html)

3. Zverev Y.D. Ecological education : important questions // . Ecological education : conceptions and technologies : Sb.nauchn.tr . - Volgograd: Change , 1996. - P.72 -81.
4. Interaktiv technology training / O.I. Pometun , L. Pyrozhenko , G.I. Kobernik et al. - K. : Science. World , 2004. - 85 p.
5. Lukyanova L.B. Theory and practice of environmental education in vocational schools : dis. Dr. ... ped. Sciences : 13.00.04 / Larissa B. Lukyanova . - , 2006 . - 465 p.
6. Lyakh T.L. Using interactive methods in programs promoting healthy lifestyles / T.L. Lyakh, T. Crane // Basics of Public Health : Theory and Practice : Teach method. handbook . / [ T. P. Aveltseva , T.P. Basyuk , A.V. Bezpalko ] for Society. yet. A.V. Bezpalko . - Uzhgorod : OJSC " Patent " , 2008. - S. 152-216 .
7. Mamedov N.M., Suravehyna Y.T. Technological definitions as level training of uchaschyhsya in Ecology ( Search -based ) // . Ecological education : conceptions and Technology: Scientific transactions - Volgograd: of Change , 1996. - P.127 - 138 .
8. Orzhehovska V.M. Healthy Living : Teach metod.posib . / VM Orzhehovska , AA Yezhov. - Amounts: Publisher SumDPU im.A.S.Makarenka , 2010. - 188 p.
9. Parzhnytskyy V. Innovative teaching technologies and ways to implement them in the learning process of VET / V. Parzhnytskyy // Vocational education : innovative experiences and prospects : Scientific-methodical collection / Compiled by N. Bull . - Issue . 1. - , 2005 . - 236 p.
10. Selizar V. M. Introduction in innovation educational process vocational technology: Teacher Professional Schools [ Text ] : Toolkit (based on Ukrainian Referrals educational innovation processes to modernize vocational training scientific-methodical seminar "Innovative techniques in the training of skilled

workers ( 21 September 2009 ) "/ In Society. yet. T.M.Herlyand . - K. IPTO NAPS of Ukraine , 2009. - Vol. 1. - p.73 -81.

11.Shmalyey S. The system of environmental education in secondary schools in the study subjects science series : Monograph / Kherson derzh.un -t . - Kherson : 2004 . - 369 p.

Стаття надійшла до редакції 16.06.2014

Відомості про автора:

Слатвінська Олена Анатоліївна, докторант Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, кандидат біологічних наук